

Seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece putem interneta

Domazet, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:019702>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Ivana Domazet

SEKSUALNO ZLOSTAVLJANJE I ISKORIŠTAVANJE
DJECE PUTEM INTERNETA

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: Izv.prof.dr.dc. Lucija Vejmelka

Zagreb, 2024.

SADRŽAJ

SAŽETAK	2
UVOD	4
Značenje fenomena seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece	5
Seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece u suvremenim tehnologijama.....	6
SEKSUALNO ISKORIŠTAVANJE I ZLOSTAVLJANJE DJECE U ONLINE OKRUŽENJU – SPECIFIČNOSTI	8
Termin dječja pornografija i potreba za preformulacijom terminologije.....	9
OBLICI SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA I ISKORIŠTAVANJA DJECE NA INTERNETU I RIZIČNA PONAŠANJA NA INTERNETU	10
Seksting.....	11
Online seksualno uznemiravanje	12
Sextortion.....	13
„Grooming“ (vrebovanje djece online).....	15
CSAM (Samo-generirani materijal seksualnog zlostavljanja djece)	16
PROFIL POČINITELJA SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE	17
Počinitelji seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece.....	17
INDIKATORI ONLINE SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA I ANALIZA POSLJEDICA ONLINE SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA.....	19
Indikatori online seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece	19
Posljedice seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja	21
PREVENCIJA ONLINE SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE	23
Važnost teme za profesiju socijalnog rada	25
Implikacije u praksi s djecom i mladima	26
ZAKLJUČAK	28
LITERATURA	30
PRILOZI.....	35

SAŽETAK

U ovom radu prikazani su pregledi dosadašnjih spoznaja o seksualnom zlostavljanju i iskorištavanju djece putem interneta. Tehnologija nam omogućava brže i jednostavnije funkcioniranje u svakodnevnom životu ali također i određene rizike. Djeca su najviše izložena riziku od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja putem interneta, a zlostavljači vrlo uspješno skrivaju svoj identitet što otežava njihovo identificiranje i sankcioniranje.

Priroda internetskog okruženja, stigma žrtava i anonimnost zlostavljača otežavaju napore u borbi protiv seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece putem interneta. U radu su prikazane dosadašnje spoznaje, statistički podaci i istraživanja te analiza prevencije seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece putem interneta.

ABSTRACT

This paper presents an overview of current knowledge about sexual abuse and exploitation of children via the Internet. Technology allows us to function faster and simpler in everyday life, but also certain risks. Children are most exposed to the risk of sexual abuse and exploitation via the Internet, and abusers are very successful in hiding their identity, which makes it difficult to identify and sanction them.

The nature of the online environment, the stigma of victims and the anonymity of abusers complicate efforts to combat online sexual abuse and exploitation of children. The paper presents current knowledge, statistical data and research, as well as an analysis of the prevention of sexual abuse and exploitation of children via the Internet.

Izjava o izvornosti

Izjava o izvornosti

Ja, Ivana Domazet, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica diplomskog rada/završnog rada (obrisati nepotrebno) te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ivana Domazet

UVOD

Korištenje interneta predstavlja većini ljudi nešto bez čega ne možemo zamisliti našu svakodnevnicu. Mlade generacije ne znaju ni kako je živjeti bez tehnologije i mogućnosti koje nam nudi. Internet je sredstvo koje nam omogućava svakodnevno funkcioniranje poput plaćanja računa, online bankarstva, komunikacije s drugima i još mnogih drugih stvari koje nam je internet olakšao i unaprijedio. Za djecu i mlade online komunikacija je postala sasvim normalna i svakodnevna da se ponekad čak daje prednost takvom obliku komunikacije nego uživo. Pomoću društvenih mreža mladi grade sliku o sebi i stvaraju svoj virtualni svijet u koji se mogu uključiti i druge osobe. Pojavom raznih stranica, društvenih mreža i aplikacija koje su lako dostupne svima pa tako i djeci, nažalost sa sobom nose određene rizike i opasnost u tom virtualnom okruženju.

Jedan od najtežih oblika kršenja ljudskih prava, a koje vrebava i online, je seksualno nasilje. Seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece nije samo problem žrtve i njene obitelji već cjelokupnog društva. U riziku od seksualnog zlostavljanja i uznemiravanja može biti bilo tko ali posebno su ranjiva djeca odnosno maloljetnici koji najčešće nisu niti svjesni online opasnosti kojima potencijalno mogu biti izloženi.

Pametni uređaji i manjak kontrole odraslih nad radnjama djece u online okruženju olakšava zlostavljačima kontakt i vrebovanje nad djecom. Široka rasprostranjenost i laka dostupnost objavljivanja informacija i sadržaja na internetu velikom broju osoba, idealno je mjesto za sve one koji imaju skrivene i loše namjere. Virtualno okruženje omogućava anonimnost što uvelike ide u korist zlostavljačima na internetu. Osim anonimnosti, internetsko okruženje daje osjećaj sigurnosti i moći što može dodatno otežati suzbijanje i identificiranje zlostavljača.

Iako se posljednjih godina radi na prevenciji i edukacijskim programima koji nastoje osvijestiti online zlostavljanje te educirati učenike i roditelje o opasnostima i rizicima, potrebno je uložiti dodatne i daljnje napore u skladu s dosadašnjim spoznajama i protokolima kako bi se što uspješnije suzbilo seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece u online okruženju. Uzevši u obzir da današnja djeca ne mogu niti zamisliti svoj život bez pametnih telefona i interneta, potrebno je zapitati se jesu li uopće svjesna opasnosti kojima su izloženi, ali koliko o tome znaju roditelji, učitelji, socijalni radnici te svi ostali koji u direktnom kontaktu s djecom i rade li dovoljno na tome da učine internet sigurnijim mjestom za djecu i mlade. Kako se proteklih godina tehnologija naglo razvijala, razvijali su se i programi za prevenciju koji uključuje

stručnjake i suradnike iz različitih područja ali društvo u cjelini kao da još uvijek nije svjesno ovog problema niti kako adekvatno odgovoriti na njega.

Značenje fenomena seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece

Pojam seksualnog zlostavljanja djece podrazumijeva različite akte koje odrasla osoba izvršava nad maloljetnom. Zbog dobi, djeca nemaju dovoljno razvijene emocionalne i kognitivne kapacitete kojima bi mogli dati pristanak, što je obilježje bilo koje seksualne aktivnosti u koju su uključena. U tom kontekstu radi se o bitnom problematičnom segmentu između počinitelje i žrtve, a to je neravnoteža moći (Conte i sur., 1994).

Prema Kaznenom zakonu RH, seksualno zlostavljanje podrazumijeva niz aktivnosti, nenasilnog i nasilnog spolnog odnosa ili s njim izjednačene radnje pa sve do neprimjerenog dodirivanja, nagovaranja djeteta na gledanje pornografskog sadržaja poput časopisa, filmova i ostalih materijala pornografskog sadržaja, samozadovoljavanja pred djetetom, izlaganje djeteta u svrhu golog poziranja, uhođenje djeteta dok se kupa ili presvlači pa i udvaranje starije osobe djetetu (MUP RH, 2018).

Definicija seksualnog zlostavljanja djeteta prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (WHO, 2006) podrazumijeva uključivanje djeteta u seksualne aktivnosti koje ono na razumije u potpunosti, za koje ne može dati pristanak i za koje ono nije razvojno primjereno što na kraju predstavlja kršenje zakona.

Prema Ministarstvu unutarnjih poslova Republike Hrvatske online seksualno iskorištavanje djece definira se kao svako zlostavljanje osobe mlađe od 18 godina, što uključuje neovlašteno snimanje, širenje, nuđenje, distribuciju, prodaju, prikazivanje i posjedovanje materijala koji imaju karakteristike spolnog iskorištavanja i zlostavljanja djece putem informacijsko komunikacijskih tehnologija. (MUP, 2024). MUP definira tri glavna oblika spolnog zlostavljanja djece koji uključuju tkv. *Peer-to-peer* mreže i anonimni pristup Darknetu, prijenos seksualnog zlostavljanja djece uživo te online pribavljanje materijala spolnog zlostavljanja djece uključujući i seksualnu iznudu. Kod *Peer-to-peer* mreža i Darkneta radi se o pristupu platformi za dijeljenje i pregledavanje sadržaja spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece. Kod prijenosa seksualnog zlostavljanja uživo podrazumijevamo trend seksualnog zlostavljanja najčešće u inozemstvu čiji su naručitelji „zapadnjaci“ koji plaćaju takve online sadržaje radi

gledanja zlostavljanja uživo pred kamerama. Sve je veći broj djece koja posjeduju pametne uređaje te sami proizvode tkv. materijale spolne zlostave koje međusobno dogovorno ili dobrovoljno dijele te takav materijal pronalazi put do sakupljača koji zatim nastavljaju iskorištavati žrtvu tražeći daljnje dostavljanje takvih sadržaja. Navedeni opis je karakterističan za treći oblik zlostavljanja, odnosno, online pribavljanje materijala spolnog zlostavljanja i seksualne iznude (MUP, 2024). Takve fotografije i videozapisi vrlo lako mogu završiti u krivim rukama te biti zloupotrebjene od strane predatora koji zatim čine razna kaznena djela čineći tako veliku štetu djeci. Nažalost djeca pa i sami roditelji vrlo često nisu niti svjesni ovakvih opasnosti. Važno je napomenuti kako naglasak nije samo na roditeljima i djeci, već je cijelo društvo odgovorno za dobrobit djece i moguće posljedice seksualnog zlostavljanja djece. To što se o online seksualnom zlostavljanju djece ne govori dovoljno, ne znači da ga nema. Naprotiv, ono je nažalost itekako prisutno i vrlo često gurnuto “pod tepih”, ostavljajući obitelji i djecu da se sami nose s tim teretom. Može se zaključiti kako su napori uglavnom usmjereni prema pružanju medicinske i psihološke pomoći te sudsko-pravnim postupcima ali ni oni nisu uvijek adekvatna podrška djeci u slučajevima seksualnog zlostavljanja, a nerijetko dolazi i do narušavanja povjerenja u naše institucije i zajednicu. Kako bismo stvorili sigurnije online okruženje za djecu, potrebna je adekvatna prevencija i intervencija koja bi uključivala multidisciplinarni pristup. Problem ne smije ostati na razini obitelji, već je potrebno uključiti i ostale dionike poput škola, zajednica i vlada. Stručnjaci i suradnici bi trebali proći odgovarajuću obuku jer kako se tehnologija i rizici koji dolaze s njom brzo razvijaju, stručnjaci moraju naučiti kako pravilno prijaviti slučajeve zlostavljanja, prepoznati znakove zlostavljanja kod djece, a u konačnici biti i podrška u takvim situacijama.

Seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece u suvremenim tehnologijama

Virtulano okruženje omogućuje novu dimenziju vrebavanja djece jer omogućuje predatorima, odnosno počiniteljima da lakše pristupe žrtvama, a istovremeno zadržavaju razinu anonimnosti. Prema analizi trendova pokazuje se porast kaznenih djela po pitanju spolnog iskorištavanja i zlostavljanja djece u digitalnom okruženju u periodu od 2013. do 2018. godine. Porast se može pripisati većoj izloženosti djece i lako dostupnim osobnim podacima počiniteljima uzevši u obzir porast broja korisnika interneta (Vejmelka i Jurinić, 2020).

Vrlo je teško utvrditi prevalenciju i incidenciju s obzirom da to da žrtve često ne prijavljuju zlostavljanje i nikome ne govore o tome. Prema izvještaju Nacionalnog društva za prevenciju

okrutnosti nad djecom, Instagram kao platforma bilježi 32% „sextortion“-a, odnosno zlonamjerne i nedobrovoljne distribucije seksualnih materijal, a može uključivati i ucjenu s ciljem dobivanja još takvih sadržaja (McCabe, 2017). Osim Instagrama, Facebook platforma je zabilježila 23% „sextortion“-a, a Snapchat 13% (Mamula, 2023). Unatoč raširenom mišljenju mladih koji su uvjereni da je slanje seksualnih sadržaja s odraslom osobom dobrovoljna, realnost je takva da dijete zapravo ne može dati informirani kao i dobrovoljni pristanak na seksualne radnje, prvenstveno zbog nejednakih pozicija moći. Iz tog razloga bilo kakav oblik komunikacije i razmjene seksualnog sadržaja predstavlja zlostavljanje (Roje Đapić, Buljan Flander i Galić, 2021). Kao što je već ranije spomenuto, brzi razvoj tehnologije omogućio je zlostavljačima niz novih metoda zlostavljanja i iskorištavanja djece. Komunikacija putem online platformi omogućuje svakodnevnu i brzu komunikaciju što ide u korist zlostavljačima koji se koriste raznim metodama kako bi iznudili seksualno eksplicitni sadržaj od djeteta.

Uzevši u obzir ranije navedeno, ovim završnim radom želi se:

1. Definirati online seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece te koji su sve oblici online seksualnog zlostavljanja i iskorištavanje djece
2. Prikazati pregled dostupnih spoznaja u ovom području
3. Prikazati profil počinitelja seksualnog zlostavljanja djece
4. Prikazati indikatore online seksualnog zlostavljanja djece i koje su posljedice zlostavljanja
5. Prikazati moguće implikacije dosadašnjih spoznaja s ciljem poboljšanja prakse socijalnog rada

SEKSUALNO ISKORIŠTAVANJE I ZLOSTAVLJANJE DJECE U ONLINE OKRUŽENJU – SPECIFIČNOSTI

Zbog neusuglašenosti oko terminologije online zlostavljanja dolazi do nepostojanja općenitog konsenzusa što sve spada pod cyber zločin. Tako dolazimo do toga da ga jedni smatraju produžetkom tradicionalnog oblika nasilja, drugi pak razlikuju online nasilje od tradicionalnog (Vejmelka, 2020). Premda na prvu djeluje da je samo riječ o neusuglašenoj terminologiji, ono za sobom povlači brojne probleme, poput nesporazuma i krivih zaključaka, a u konačnici i do sprječavanja adekvatnog suzbijanja online nasilja.

Holt (2011) definira cyber nasilje kao svako ponašanje koje distribucijom štetnih materijala na mreži prouzrokuje emocionalnu štetu pojedincu. Distribucija takvog materijala ima za cilj povrijediti osobu bilo uživo ili online. Tako dolazimo do pojma seksualnog iskorištavanja u online okruženju. Seksualno iskorištavanje djeteta na internetu je oblik seksualnog iskorištavanja djeteta koje se događa kada grupa ili pojedinac manipulacijom ili prevarom namame dijete na seksualnu aktivnost u virtualnom okruženju.

(<http://luxembourgguidelines.org/>). Kako bi suzbijanje online nasilja bila što učinkovitije i adekvatno, potrebno je potražiti oslonac u međunarodnim standardima. Jedan od najvažnijih međunarodnih dokumenata je Konvencija o pravima djeteta koja je usvojena 20.11.1989.g. Osim nje ističu se i Konvencija o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i pornografiji te zabrani sudjelovanja djece u oružanim sukobima, Konvencija o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja usvojenu od strane Europskog parlamenta i Vijeća Europe 2007. Po pitanju direktiva, ističe se Direktiva o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječje pornografije kojom se zemlje članice Europske unije obvezuju na donošenje preventivnih mjera i zaštitu djece žrtava (Vejmelka, 2020). Konvencije i direktive imaju veliki značaj u razvoju nacionalnih zakonodavstava država, kao smjernice svakoj državi koja ih je ratificirala, kako adekvatno zaštititi prava djece i osvijestiti ih kao najranjiviju skupinu našeg društva jer malo koje kazneno djelo može izazvati zgražanje i osudu javnosti kao ono koje se tiče seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Republika Hrvatska u svojem Kaznenom zakonu inkriminira djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta na internetu s pomoću članka 163. Kaznenog zakona koje kao kazneno djelo propisano iskorištavanje djece za pornografiju, u članku 164. iskorištavanje djece za pornografske predstave te u članku 165. upoznavanje djece s pornografijom. Novim se Kaznenim zakonom iz 2011.g., koji je pod utjecajem ranije navedenih međunarodnih standarda, reformiralo se djelo spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece, a u skladu s tim propisane su i veće kazne za počinitelje. Prema Članku 23. Konvencije Vijeća Europe i 6. Direktive europske unije, obvezuju se države članice da je u nacionalnim zakonodavstvima potrebno sankcionirati

čin odrasle osobe koja putem online tehnologija odražava komunikaciju s djetetom i predlaže sastanke s ciljem počinjenja kaznenog djela spolnog iskorištavanja i zlostavljanja djeteta ili proizvodnje pornografije na štetu djeteta odnosno, dječje pornografije (Škrtić, 2013). Može se reći da Hrvatska u svom pravnom uređenju i dalje ne koristi u potpunosti suvremenu terminologiju kada je riječ o seksualnom iskorištavanju i zlostavljanju djece na internetu ali propisi su usklađeni s međunarodnim dokumentima i standardima koji za cilj imaju učiniti internet sigurnijim mjestom i suzbiti seksualno nasilje i iskorištavanje djece na internetu.

Termin dječja pornografija i potreba za preformulacijom terminologije

Termin „dječje pornografije“ dugo se koristio kao svima poznat i općeprihvaćen termin u svijetu. Međutim, on je sve više izložen kritikama. U posljednjih se nekoliko godina nastoji ovaj termin zamijeniti preciznijim izrazom. Radi se o prepoznavanju štetnih implikacija termina i potrebu da se rasprave oblikuju tako da odgovara ozbiljnosti navedenog problema. Sam termin može prouzrokovati negativne posljedice na žrtve što je zapravo razlog traženja alternativnih naziva, odnosno drugačije terminologije koja će bolje opisati problematiku situacije u kojoj se zlostavljano dijete nalazi (Bailey, 2019; Vejmelka i Jurinić, 2020).

Konvencija o kibernetičkom kriminalu članka 9. navodi da se dječja pornografija definira kao pornografski materijal u kojem se maloljetnike ili osobe koje izgledaju kao maloljetnici, vizualno prikazuje u sudjelovanju u seksualno eksplicitnom sadržaju (Vijeće Europe, 2017). Naš Kazneni zakon koji je u skladu s međunarodnim dokumentima, u svom članku 163. st. 6. definira dječju pornografiju kao materijal koji vizualno ili na drugi način prikazuje pravo dijete, u pravom ili simuliranom spolno eksplicitnom ponašanju ili koji prikazuje spolne organe djece u spolne svrhe.¹ S obzirom na to da pojam pornografije navodi na zaključak prisutnosti pristanka, koji je svakako odsutan kada je riječ o dječjoj pornografiji, od iznimne je važnosti definirati dječju pornografiju na drugačiji način koji će staviti naglasak na seksualno iskorištavanje i zlostavljanje. Sve više stručnjaka i praktičara se zalaže za uporabu terminologije koja će upućivati upravo na zlostavljanje (The European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol), 2019). Problematika samog termina je u nesvjesnom legaliziranju i normaliziranju seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece kroz izraz pornografije. Time se

¹ Kazneni zakon, Narodne novine, broj 125/2011, 144/2012, 56/2015 i 61/2015 – ispravak.

riskira doprinošenju trendovima koji mogu zamagliti činjenicu da je riječ o moralno nedopuštenom i zakonom kažnjivom ponašanju (Bailey, 2019).

Prilikom definiranja seksualnog zlostavljanja naglasak bi se trebao staviti na zlostavljačku namjeru zlostavljača za razliku od dječje pornografije koja umanjuje doživljene osjećaje djeteta (UNODC, 2018).

OBLICI SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA I ISKORIŠTAVANJA DJECE NA INTERNETU I RIZIČNA PONAŠANJA NA INTERNETU

Razvoj digitalnog okruženja uveo je mnogobrojne novine u živote ljudi ali i alate koji počiniteljima kaznenih djela olakšavaju pronalazak i iskorištavanje djece u online okruženju uz sigurnost anonimnosti koja uvelike olakšava vrebanje djece (Ramljak, 2023). Jednostavan i uglavnom nedovoljno kontroliran pristup internetu, i to već od djetetovih najranijih dana, povećava rizik od seksualnog iskorištavanja djeteta online. Djeca koja su često “na mreži” mogu biti kontaktirana u bilo koje vrijeme. Dovoljno je imati pametni uređaj uz sebe i već postoji opasnost od mamljenja i nagovaranja vezanim uz seksualni sadržaj.

Digitalno okruženje uvelike olakšava distribuciju materijala seksualnog zlostavljanja djece, što dodatno može produžiti traumu kod žrtve te ostaviti trajni trag kako na internetu, tako i na život djeteta koje je žrtva seksualnog zlostavljanja na internetu (Ramljak, 2023). Osim seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece u internetskom okruženju, važno je naglasiti i druge oblike ponašanja koji se karakteriziraju kao rizični, a mogu dovesti djecu u opasnost a da i nisu svjesna rizika da postanu žrtva seksualnog zlostavljanja. Najčešće je riječ o slanju osobnih seksualnih materijala poput slika i videa što omogućava zlostavljačima zlouporabu takvog sadržaja. Rizična ponašanja mogu uključivati i dopisivanje s nepoznatim osobama, slanje slika nepoznatim osobama, seksting, širenje lažnih informacija i slično (Notten i Nikken, 2016; prema Raguž i sur. 2021). Zabrinjavajući su podaci Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba iz 2019., koji navode kako se 35% mladih uživo našlo s osobom s kojom su se dopisivali, a da ju nisu poznavali uživo. Prema istim podacima, čak 70% adolescenata se dopisivalo s osobama koje su upoznali putem društvenih mreža. Nažalost, djeca i mladi još uvijek nisu dovoljno svjesni rizika kojim se izlažu kao i koji sve oblici seksualnog iskorištavanja postoje, što ih dodatno čini lakšim metama. Seksualno zlostavljanje putem interneta ima puno širi doseg koji ne uključuje samo žrtve doživljenog nasilja, već utječe na njihove obitelji, zajednicu i društvo u cjelini.

Seksting

Upravo je seksting jedan od najpopularnijih i najraširenijih rizičnih ponašanja u virtualnom svijetu. Ono uključuje slanje poruka, slika i videa putem digitalnih uređaja. Problem slanja takvog sadržaja je lako prosljeđivanje materijala drugim korisnicima interneta i društvenih mreža. Upravo iz tog razloga je seksting okarakteriziran kao rizično ponašanje.

S obzirom na to da mnogobrojnost društvenih mreža i aplikacija, praksa sekstinga je i više nego olakšana. Prema istraživanju koji su proveli Klettke i suradnici u 2014., otkriveno je da je oko 88% sudionika dobi između 18 i 25 godina, u nekom trenutku svoga života pristalo na seksting. Kada je riječ o maloljetnicima pokazalo se da je otprilike 15% adolescenata sudjelovalo u slanju eksplicitnih fotografija drugima (Lenhart, 2009). Istraživanje koje je provela Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba (2019) pokazalo je da oko 54% srednjoškolaca barem jednom na svoj uređaj primilo neki oblik eksplicitnog sadržaja, dok je 5% njih slalo seksualne poruke i seksualni sadržaj (Raguž i sur., 2021). Razlozi slanja takvog eksplicitnog sadržaja mogu biti mnogobrojni, poput traženja pažnje, poboljšanja intimnosti ali i moguć pritisak od strane svojih vršnjaka. Djeca i mladi skloni su utjecaju svojih vršnjaka čime zanemaruju moguće opasnosti internetskog okruženja.

Kada govorimo o sekstingu veliki je problem pitanja pristanka, što kod maloljetnika nije isto kao i kod odrasle osobe. Seksting kao takav predstavlja ozbiljne pravne i etičke dileme. Najveći problem je daljnje širenje eksplicitnog sadržaja. U većini zakonodavstava, posjedovanje ili daljnja distribucija eksplicitnih sadržaja maloljetnika smatra se dječjom pornografijom. Neke od pravnih posljedica mogu uključivati kaznene optužbe, registraciju kao seksualni prijestupnik ili pak doživotnu stigmatu (Ramljak, 2023). Iako na prvi pogled bezazleno slanje seksualnog sadržaja može pomoći u poboljšanju intime u odnosima, ono sa sobom nosi određene rizike među kojima je vrlo raširen problem „osvetničke pornografije“. Na početku partnerskog ili intimnog odnosa, slanje takvog sadržaja može biti dobrovoljan ali nakon narušenog povjerenja u odnosu, dolazi do daljnjeg dijeljenja takvog sadržaja što predstavlja njegovu zlouporabu. Neovlašteno dijeljenje takvog sadržaja može izazvati emocionalne traume i narušiti ugled osobe čiji se sadržaj dijeli (Campbell i sur., 2020). S obzirom na to da seksting kao pojava postaje sve popularniji i rašireniji među mladima, od velikog značaja su preventivni i edukativni programi. U današnje vrijeme seksualna edukacija mladih je više usmjerena na druge teme, poput spolno prenosivih bolesti i neželjene trudnoće dok se vrlo malo govori o tom “online” obliku

seksualnosti koji je u današnje vrijeme sve popularniji, a odrasli kao da ga nisu dovoljno svjesni. Upravo iz tog razloga bi roditelji i škola trebali imati značajnu ulogu u informiranju djeteta o seksualnim aktivnostima i da im se objasni na način koji je prikladan za njihovu dob, o mogućim opasnostima i posljedicama koje mogu nastati.

Online seksualno uznemiravanje

U digitalnom svijetu seksualno uznemiravanje smatramo oblikom seksualnog nasilja ali ono spada i pod cyberbullying, odnosno nasilje na internetu. Online seksualno uznemiravanje uključuje nespornostno dijeljenje slika i videa intimne prirode, neželjenu seksualizaciju, seksualnu iznudu i prisilu te seksualizirano vršnjačko nasilje. Takav oblik uznemiravanja može biti preko raznih platformi, odnosno društvenih mreža. S obzirom na to da su mreže popularne među djecom i glavni oblik komuniciranja, vrlo često se upravo putem njih događa online seksualno uznemiravanje. Prema istraživanju Centra za sigurniji Internet², rezultati su pokazali da preko 40% djece je u posljednjih godinu dana bilo žrtva seksualnog uznemiravanja online. Veći postotak uključenosti ukazuje na kompozitni, skalni rezultat te uključuje veći broj ponašanja koje definiramo kao izloženost seksualnom online uznemiravanju. Pomoću ovog načina mjerenja u online seksualno uznemiravanje bilo je uključeno 93% mladih (Vejmelka i sur, 2023). Alarmantni podatak deSheme istraživanja je da se oko 4% ispitanika izjasnilo da su dijelili svoj seksualni sadržaj s osobama koje uopće ne poznaju, dok se 10% ispitanika izjavilo je da su slali svoje vlastite seksualne sadržaje drugima. Navedeni podaci ukazuju na izrazito rizično online ponašanje. Istraživanje je pokazalo da se upravo najčešće putem društvenih mreža dijele eksplicitne fotografije, a nije rijetkost i da sami vrebaci šalju svoje eksplicitne fotografije maloljetnicima što dovodi do osjećaja nelagodnosti kod žrtve, a u konačnici i do dugotrajne traume. Istraživanje je pokazalo da samo 3.7% mladih takve slučajeve uznemiravanja prijavi policiji dok 5.8% njih nije nikome reklo za doživljeno uznemiravanje. Razlog koji su najčešće navodili zašto nisu nikome prijavili uznemiravanje je sram, čak 40% njih. (Vejmalka i sur., 2022).

U takvim situacijama djeca i mladi često ne znaju kome se obratiti za pomoć. Mnogi strahuju od reakcije roditelja i nastavnika, dok prijatelji teško da mogu biti od pomoći u takvoj situaciji. Navedeno istraživanje je pokazalo da se 10% djece obratilo roditelju za pomoć, a svega 4% se povjerilo nastavniku (Vejmalka i sur., 2022). Navedeni podaci ukazuju na to da su odrasle

² <https://csi.hr/>

osobe jako rijetko uključene u ovaj problem te da djeca i mladi imaju osjećaj da su prepušteni sami sebi, a samim tim dobiva se dojam kako su seksualna ponašanja još uvijek taboo tema kako u obitelji, tako i u školama.

„Sextortion“ (seksualna prisila i iznuda)

Seksualna prisila i iznuda ili već ranije spomenuti pojam „sextortion“ označava prijetnje objavljivanja ili prosljeđivanja seksualnog sadržaja žrtve u slučaju da žrtva ne sudjeluje u seksualnim aktivnostima koje zlostavljač od nje traži (Wolak i sur., 2018). „Sextortion“ je zapravo kombinacija riječi sex i extortion koje označavaju prirodu prisile. Obuhvaća prijetnje dijeljenja eksplicitnih slika ili videa ako žrtva ne udovolji zahtjevima zlostavljača (O'Malley i Holt, 2020). Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske definira “sextortion” kao seksualnu ucjenu u kojoj se slike ili seksualne informacije koriste za iznuđivanje novca od žrtve ili za daljnje iznuđivanje seksualnih usluga. “Sextortion” podrazumijeva i korištenje eksplicitnih slika i videa u svrhu osvete nakon prekida veze ili kao seksualnu ucjenu koje se šire internetom te ugrožavaju mladu osobu (Ministarstvo unutarnjih poslova, 2025). Iako se novčana iznuda najčešće traži kod punoljetnih i zaposlenih osoba, kada govorimo o djeci i maloljetnicima, ucjena najčešće ide u smjeru traženja dodatnog pornografskog materijala. Ministarstvo unutarnjih poslova bilježi ovakve slučajeve u Hrvatskoj. Prema Članku 144. a, Glavi XIV. Kaznena djela protiv privatnosti navedeno je kazneno djelo Zlouporebe snimki spolno eksplicitnog sadržaja. Ministarstvo unutarnjih poslova savjetuje da se u slučaju ovakve ucjene i zlouporebe, odmah prekine takva komunikacija, sačuvaju dokazi i odmah obavijesti policija (Ministarstvo unutarnjih poslova, 2025). “Sextortion” ne mora nužno podrazumijevati da žrtva ne poznaje svog zlostavljača već se može raditi o bivšim partnerima koji ucjenjivanjem žrtve zahtijevaju novac ili slanje dodatnih eksplicitnih sadržaja. Prema Wolaku, vrlo rijetko je zapravo riječ o potpuno nepoznatim osobama. Na prvi pogled možda izgleda kako je žrtva pristala na slanje takvog sadržaja ali kasnije dolazi do manipulacije od strane zlostavljača te žrtva nema previše izbora nego udovoljiti zahtjevima ako ne želi da njezin intimni sadržaj bude objavljen ili dalje prosljeđen. Prema podacima Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba iz 2019., svaki je peti adolescent sudjelovao u sekstingu zbog prisile ili nagovaranja. Ti podaci ukazuju na 13% mladih koji su bili nagovoreni i 4,4% koji su bili prisiljeni. Rezultati ukazuju da je nagovor najčešće bio od strane partnera ili partnerice te od prijatelja. Dio adolescenata, točnije 7% njih priznaje da su na nagovor puno starije osobe dijelilo takav sadržaj, a 6% zbog prisile (Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, 2019). Utjecaj

sextortinga na žrtve može ostaviti velike posljedice, a najčešće i dugotrajne. One uključuju niz emocija poput srama, krivice i anksioznosti (Richmond i sur., 2015). Žrtve mogu osjećati veliki strah od javnog poniženja što dovodi do dugotrajnih posljedica. Kako bi se sextorting suzbio potrebno je povećanje svijesti javnosti, adekvatna međunarodna suradnja pravosudnih organa te putem obrazovnih programa koji će poučiti osobu kako da prepozna i reagira na sextorting (Wittes i sur., 2016). Pojedince, a posebno djecu i mlade, potrebno je adekvatno educirati o rizicima koji postoje prilikom svakog dijeljenja privatnog seksualnog sadržaja online kao i posljedicama koje mogu nastati nakon dijeljenja takvog sadržaja. Također je potrebna edukacija o opasnosti komuniciranja s nepoznatim osobama u online okruženju i poticati kvalitetnu komunikaciju roditelja i djece kako bi internetsko okruženje bilo što sigurnije mjesto. Problem koji se javlja prilikom suzbijanja “sextortiona” su pravni izazovi jer počinitelji vrlo često koriste razne komunikacijske metode koje se teško mogu pratiti, a same počinitelje je teško identificirati što dodatno otežava rad pravosudnih organa. Vrlo često “sextortion” prelazi međunarodne granice što dodatno otežava pronalazak počinitelja i njihovo sankcioniranje.

Europol je u suradnji s Ministarstvom unutarnjih poslova napravio preventivne plakate namijenjene djeci i maloljetnicima sa sadržajem koji je prilagođen njihovoj dobi, a govori o tome kako se zapravo iznuđuju eksplicitni sadržaji od maloljetnika. Posebno se ističe EUROPOL-ova kampanja “Reci Ne!” (Say no) koja se provodi u Hrvatskoj od 2017. god., čiji je glavni cilj zaštita djeteta. Kampanja je usmjerena na preventivne aktivnosti u svrhu sprječavanja kaznenih djela seksualnog zlostavljanja djece u online okruženju. U kampanji su spomenuti razni savjeti maloljetnicima poput onog ako se brinu zbog poslanog sadržaja nekome, da se obrate osobi od povjerenja, a u konačnici i policiji (Ministarstvo unutarnjih poslova, 2021). Važno je ohrabriti djecu i maloljetnike da ukoliko je došlo do ucjene ili dijeljenja eksplicitnog sadržaja, da unatoč strahu i sramu, potraže pomoć osobe od povjerenja, a svakako i od policije. Šutnja nije rješenje i za svaki problem postoji izlaz.

U razvojnom kontekstu, djeca još uvijek nemaju dovoljno razvijene emocionalne i kognitivne sposobnosti što ih čini posebno ranjivom skupinom u online okruženju. Osim samog zlostavljanja i iskorištavanja djece, također u seksualno rizična ponašanja svrstavaju se sexting, seksualne iznude kao i prisile. Tkv. „grooming“ spada u jedno od većih opasnosti na internetu. Upravo s tim započinje većina seksualnih iskorištavanja i zlostavljanja djece.

Grooming

„Grooming“ možemo opisati kao mamljenje žrtve koje započinje tako da počinitelj nastoji prvo stupiti u kontakt s djetetom i steći povjerenje koje je temelj za kasnije zlostavljanje (Burton i Reid, 2013). Sam pojam „groominga“ ili poznati još i kao vrebovanje, je proces u kojem odrasla osoba putem interneta i društvenih mreža nastoji izgraditi povjerenje djeteta da bi ga kasnije navela da sudjeluje u seksualnim komunikacijama, dijeljenju eksplicitnih sadržaja pa čak i sudjelovanju u seksualnim zlostavljачkim aktivnostima uživo (Raguž i su., 2021). Zlostavljači se često koriste raznim metodama koje uključuju ponajprije uspostavljanje odnosa povjerenja koje postepeno prelazi u seksualne teme, a zatim slanje slika i videa seksualno eksplicitnog sadržaja koje na kraju može dovesti i do seksualnih aktivnosti (Raguž i sur., 2021). Situacija u kojoj odrasla osoba upućuje takve zahtjeve djetetu sagledava se u posebnom kontekstu zbog značajne razlike u znanju i moći odrasle osobe i djeteta. S obzirom na to da taj kontekst, govorimo o online vrebovanju ili tkv. „online groomingu“ (Raguž i sur., 2021; Roje Đapić i sur., 2021). Hrvatsko zakonodavstvo ovo ponašanje obuhvaća kaznenim djelima „Iskorištavanje djece za pornografiju“ prema članku 163. Kaznenog zakona.

Slika 1. „Grooming“ u suvremenim tehnologijama (prema Burton i Reid, 2017).

Prema „Grooming“ suvremenim tehnologijama postoje određene specifičnosti i koraci kod seksualnog zlostavljanja u virtualnom okruženju. Prema Burtonu i Reidu, uspostavljanje prvih kontakata s djetetom obično uključuje samo neobvezni razgovor na internetskim stranicama ili u *chatu* neke društvene mreže. Postepeno razgovor postaje sve ozbiljniji s ciljem saznavanja informacija i izgradnje povjerenja. Kod faze procjene rizika počinitelj polako kreće s uvođenjem rizičnih tema npr. poput teme seksa ili slanja fotografija, sve sa ciljem procjene žrtve i koliko je daleko spremna ići. Ako se žrtva povuče, dolazi do ponovnog vraćanja na ranije i sigurnije teme nakon čega počinitelj ponovno kreće na vraćanje rizičnijih tema s ponovnom procjenom rizika. Faza ekskluzivnosti uključuje napore počinitelja da izolira žrtvu od ostalih odnosa s pojavom ljubomornih reakcija i ispada ukoliko žrtva nije dostupna te nabijajući osjećaj

krivnje žrtvi. U seksualnoj fazi koja je ujedno i zadnja, počinitelj nagovara žrtvu na susret i seksualni odnos koji može uključivati i prisilu. Počinitelj vrlo često prijete žrtvi da će poruke i razmijenjene sadržaje pokazati okolini, odnosno roditeljima i prijateljima.

U „grooming“ -u suvremenih tehnologija žrtve vrlo često budu svjesne da je osoba s kojom razgovaraju starija od njih, odnosno odrasla, ali do tada su žrtve već zavedene te shvaćaju takav odnos dobrovoljnim i ravnopravnim (McAlinden, 2012). Po pitanju profila počinitelja oni su uglavnom muškarci, a žrtve su podjednako i djevojčice i dječaci (Wittes, Poplin, Jurecic i Spera, 2016). U „groomingu“ ili online vrebovanju, tipično je nastojanje zlostavljača da izgradi emocionalnu vezu sa žrtvom kako bi se kasnije lakše moglo manipulirati sa žrtvom i navesti ju na sudjelovanje u aktivnostima seksualnog karaktera. Iako počeci komunikacije na prvu izgledaju bezazleno, postepeno zlostavljač uvodi eksplicitnije teme i sadržaje da bi se u konačnici došlo do željenog cilja, a to je prisiljavanje djeteta na seksualno ponašanje (Wolak i sur. 2018).

CSAM (Samo-generirani materijal seksualnog zlostavljanja djece)

Oblik rizičnog ponašanja u virtualnom okruženju koji je sve više raširen među mladima. Riječ je o kreiranju vlastitog sadržaja koji ima seksualno eksplicitna obilježja ili poznatiji kao „Self-generated Child Sexual Abuse Material“. Navedeno ponašanje nije ilegalno ali ono vrlo lako može dovesti do seksualnog zlostavljanja ili iskorištavanja na internetu. Konkretno, riječ je o eksplicitnom sadržaju koji stvori maloljetnik i koji prikazuje djecu. Iako djeca mogu namjerno podijeliti takav sadržaj, najčešće se radi o ucjeni ili nagovaranju od strane druge osobe. Premda se izraz “dječja pornografija” najčešće koristi u zakonodavstvima nekih zemalja, izraz „Self-generated Child Sexual Abuse Material” se ponekad naziva dječjom pornografijom u pravne svrhe ali u nepravim kontekstima, preporučuje se upotreba izraza “Samo-generirani materijal seksualnog zlostavljanja djece” (INHOPE, 2025). Sama definicija ovog oblika seksualnog zlostavljanja nailazi na globalna razlikovanja. Glavno pitanje koje izaziva neslaganje je pitanje dobi za pristanak na seksualne odnose. Naime, dob u kojoj se pojedinac smatra djetetom se razlikuje od zemlje do zemlje. Unatoč tome u većini zemalja eksplicitni sadržaji koji uključuju djecu smatraju se nezakonitim premda se zakonodavstva zemalja također razlikuju po pitanju sankcija za proizvodnju, distribuciju i posjedovanje “Samo-generiranog materijala seksualno zlostavljanog djeteta” (INHOPE, 2025). Osim samog objavljivanja takvog sadržaja, veliki problem za dijete predstavlja viktimizacija koja se nastavlja i nakon što je sadržaj objavljen.

Posljedice vrlo često mogu biti dugotrajne, odnosno za cijeli život jer takav sadržaj ako se ne ukloni, ostaje negdje na internetu (United States Department of Justice, 2016). Kako bi se spriječile ove posljedice potrebna je suradnja različitih sustava te stručnjaka kako bi se kroz projekte i programe informirala i zaštitila djeca na internetu. Tehnološke inovacije bi također mogle imati značajnu ulogu u prevenciji seksualnog zlostavljanja putem interneta. Razvojem novih algoritama za prepoznavanje određenih sadržaja i mehanizama za njihovu prijavu, značajno bi mogli doprinijeti u bržem identificiranju počinitelja zlostavljanja te brzom uklanjanju materijala s interneta i društvenih mreža. Krajnji cilj bi bio stvaranje sigurnog online okruženja za sve, pogotovo za one najranjivije - djecu i maloljetnike.

PROFIL POČINITELJA SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE

Počinitelji seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece

Iako se na prvi pogled izjednačavaju pojmovi pedofilija i seksualno zlostavljanje djece, oni ne moraju nužno biti sinonimi. Počinitelj seksualnog zlostavljanja može imati ali i ne mora imati pedofilske sklonosti (Cloud, Bower i Song, 2002). U istraživanju Domberta i suradnika iz 2016., rezultati su pokazali da u uzorku oko 900 odraslih, njih 2% povremeno je imalo seksualne fantazije s djecom ali nikada se nisu upustili u seksualno zlostavljanje ili iskorištavanje. Govoreći o dobi počinitelja, najčešće je riječ o rasponu godina od 21 do 40 godina, što ukazuje na to da je većina počinitelja mlađe odrasle dobi. Također skoro pa svi počinitelji kaznenih djela su osobe muškog spola (Vejmelka, Brkić, Radat, 2021). U prosjeku je to od 87 do 95% ali svakako da zlostavljači mogu biti i žene (Cortoni, Hanson i Coache, 2009., Sedlak i sur., 2010). Žene u 6% slučajeva zlostavljaju djevojčice, dok oko 14% zlostavljaju dječake. Procjenjuje se da $\frac{3}{4}$ seksualno zlostavljanih maloljetnika poznaje svoje počinitelje (National Center for Victims of Crime, 2019). Prema istraživanju Brkić i Vejmelka iz 2017., dobiveni su podaci da je oko 38% počinitelja bilo bračnoj ili izvanbračnoj zajednici, dok 60% njih su činili samci, razvedeni ili neoženjene osobe. Zabrinjavajući je podatak istraživanja da čak 43% počinitelja ima vlastitu djecu. Po pitanju obrazovanja počinitelja, istraživanje je pokazalo da se u 65% radi o srednjoj stručnoj spremi. Važno je naglasiti da su počinitelji vrlo često dobro integrirani pojedinci koji svom okruženju ne izgledaju kao prijatna (Vejmelka, Brkić i Radat, 2017). Nije rijetkost da su počinitelji na prvu "sasvim normalni" ljudi

koje karakterizira dobar odnos s djecom što dodatno izaziva još veći šok i zgražanje okoline kada takva osobe u konačnici bude razotkrivena.

Možemo govoriti o genetskim predispozicijama ili pak iskustvima iz ranog spolnog zlostavljanja koja kasnije oblikuju seksualne delikte i/ili parafiliju, a svaki treći pedofil je bio zlostavljan u djetinjstvu. Ovdje se primjećuje transgeneracijski prijenos pedofilskih tendencija što upućuje na genetske predispozicije iako autori navode kako se o ovom fenomenu ne zna dovoljno (Cloud, Bower i Song, 2002). Ako je pedofil bio žrtva zlostavljanja tijekom svog djetinjstva, on će birati za svoju žrtvu sličnih godina koje je on imao kada je bio zlostavljan (Garber, 2003, prema Quinn, 2003). Kako Garber navodi, kada dijete odrasta, tako pedofil počinje gubiti interes te traži sljedeću žrtvu preferirajućih godina.

Tehnike vrebanja počinitelja česti nisu nasilne (barem u početku) već djetetu pristupaju prijateljski s ciljem ostvarivanja odnosa povjerenja s djetetom (Enyedy, Tiskouras i Csorba, 2018). Prema fiziološkom modelu koji opisuje pedofilsko ponašanje, nagađa se na uzrok hormona s naglaskom na muške spolne hormone i podražljivost središnjeg živčanog sustava (Seto, 2009). Uzevši u obzir psihoanalitička shvaćanja, ona je riječ o bazično neseksualnom korijenu parafilije i seksualnog zlostavljanja poput idealizacije nevinosti djetinjstva pri čemu se blokiraju tjeskobe vezane uz intimne odnose s odraslima, a tomu pridonosi i osjećaj nekompetentnosti za odrastanje i odrasli život (Socarides, 2004). Kognitivni teoretičari pak uzrok pedofilije vide u učenju po modelu (Seto, 2009). Klinička promatranja ukazuju na to da su pedofili osobe s niskom socijalnom zrelosti i niskom kontrolom poriva te nedovoljno razvijenih socijalnih vještina (Gebhard, 1965, prema Davison, Neale, 1999). Važno je napomenuti da nedostaje istraživanja na temu samog profila počinitelja ali i općenito istraživanja na temu seksualnog iskorištavanja djece putem interneta, a sama istraživanja vrlo često nisu reprezentativna jer se koriste razni pristupi čije rezultate u konačnici nije jednostavno usporediti. Unatoč tome, ne treba umanjiti važnost ovakvih istraživanja jer ipak svaki doprinosi širenju spoznaje o ovom problemu suzbijaju istog. Određivanje profila počinitelja može biti od velikog značaja za daljnju intervenciju u ovakvim slučajevima kao i za razvijanje strategija prevencije. Preporuka za sljedeća istraživanja ovog oblika seksualnog zlostavljanja je izbor prikladnog istraživačkog pristupa. Potrebno je osigurati jasne statističke baze koje će omogućiti praćenje počinitelja kaznenog djela i žrtve.

Prema istraživanju iz 2017., koje se provelo analizom dokumentacije slučajeva iskorištavanja djece za pornografiju, pokazalo se da je unatoč visokim kaznama u 52,6% slučajeva izrečena

je kazna zatvora u trajanju od 6 mjeseci. U 3,9% u trajanju od 8 mjeseci, a u 32,9% slučajeva u trajanju od 12 mjeseci. Kada promislimo o ovim postotcima, dolazimo do zaključka da je počiniteljima ovog kaznenog djela u 89% predmeta izrečena kazna zatvora do godine dana (Vejmelka, Brkić i Radat, 2017). Navedeno istraživanje ukazuje na neprimjerenost sankcija počiniteljima, što predstavlja ozbiljan problem u mnogim pravnim sistemima. Nameće se pitanje jesu li kazne uopće dovoljno stroge i služe li svrsi odvraćanja počinitelja od počinjena kaznenog djela te pružaju li pravdu žrtvama zlostavljanja. Blage kazne ne odražavaju ozbiljnost počinjenog djela, a posebno kada postoji rizik od ponavljanja seksualnog zlostavljanja putem interneta. Anonimnost zlostavljača ide njima u prilog, jer je seksualno zlostavljanje online često kompleksno za dokazati što može rezultirati manjim kaznama, a vrlo često se žrtvi ne pruža adekvatna podrška i zaštita nakon doživljenog zlostavljanja. Tako u mnogim slučajevima kazna djeluje kao neadekvatan oblik pravde ako ju usporedimo s traumom koju je žrtva doživjela. Povećanje svijesti javnosti i pritisak na zakonodavce mogu doprinijeti donošenju adekvatnijih kazni za počinitelje seksualnog zlostavljanja putem interneta.

INDIKATORI ONLINE SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA I ANALIZA POSLJEDICA ONLINE SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA

Indikatori online seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece

Počinitelj provodi puno vremena online kako bi naučio što više toga o interesima mladih, prateći njihove profile i njihove aktivnosti na internetu, sve kako bi mogao što lakše uspostaviti odnos s njima.

Općeniti pokazatelji internetskog seksualnog nasilja su razni, a najčešći su izoliranje od strane obitelji i prijatelja, neuspjeh u školi, mentalni problemi, zlouporaba alkohola, agresivno ponašanje i drugi (Centar za nestalu i zlostavljanu djecu, 2018). Kada govorimo o “online groomingu” ili vrbovanja, nisu lako uočljivi jer je počinitelj često strpljiv, a sam proces je dugotrajan i postepen sve kako počinitelj ne bi bio otkriven. Neki od pokazatelja vrbovanja mogu biti tajanstvenost djeteta, pogotovo za vrijeme provedenog na internetu te čudno ponašanje (Centar za nestalu i zlostavljanu djecu, 2018). Indikatori se mogu podijeliti na ponašajne, psihofizičke i socijalne. Kod ponašajnih indikatora najčešće su to povlačenje djeteta u sebe, promjene raspoloženja koje su učestale i samoozljeđivanje. Psihofizički indikatori uključuju pogoršanje fizičkog zdravlja, poput lošeg sna djeteta, slabijeg apetita i slično te

psihološke promjene poput depresivnog raspoloženja, suicidalnih misli i pokušaja samoubojstva. Socijalni indikatori su isključenje iz društvenog života, sve više vremena dijete provodi online, a ne s prijateljima. Zlostavljano se dijete često prestane baviti izvanškolskim aktivnostima, povećava se vrijeme provedeno na internetu, roditelji sve teže odvajaju dijete od računala i mobitela, izbjegavanje razgovora o uporabi računala, stres prilikom čitanja poruka, puno novih kontakata na mobitelu ili društvenim mrežama. (Beran i Li, 2007; Zovkić, 2015; Giumetti i sur., 2014; Cassidy i sur., 2013).

Mihaljević i Tukara Komljenović, ističu još neke indikatore koji upućuju da dijete doživljava online seksualno nasilje poput spominjanja nepoznatih osoba, povećanog vremena provedenog online u odnosu na prije, nervoza djeteta kada se ne može koristiti mobitelom, skrivanje mobitela od roditelja, zatvaranje stranica kada je roditelj u blizini ili kada se približi, stres tijekom čitanja poruka, brisanje profila na društvenim mrežama i otvaranje novih, mogu biti samo neki od indikatora da dijete doživljava online nasilje. Navedeni indikatori ne moraju nužno upućivati na to da je dijete online seksualno zlostavljano ali svakako je bitno obratiti pozornost na promjene u raspoloženju i ponašanju djeteta i pomoći im ako se suočavaju s problemima seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja (Mihaljević i Tukara Komljenović, 2023). Roditeljima često znaju promaknuti spomenuti indikatori jer vrlo često niti sami nisu svjesni opasnosti koja vrebava na internetu i društvenim mrežama. Informiranje djeteta ali i roditelja igra ključnu ulogu u smanjivanju pojave seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece putem interneta.

Posljedice seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja

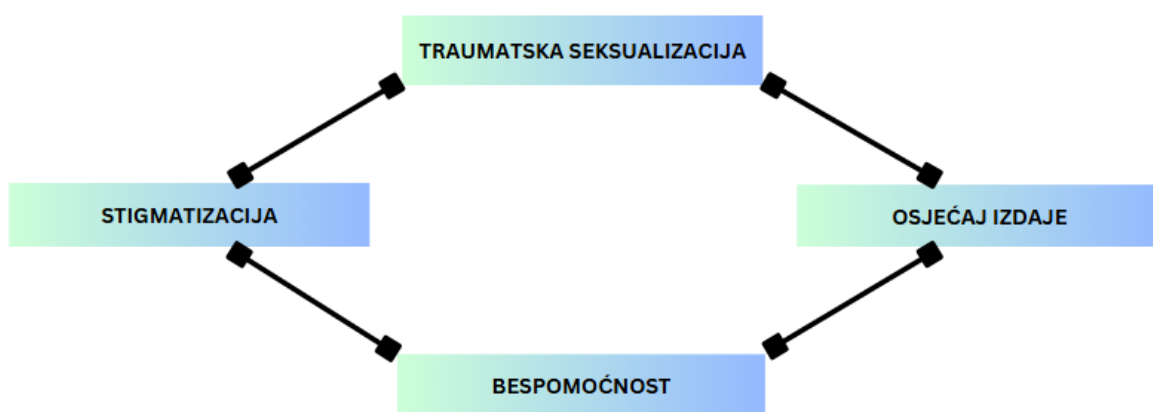
Prema Konvenciji o kibernetičkom kriminalu opisana su kaznena djela koja se vežu uz dječju pornografiju, a uključuju proizvodnju dječje pornografije radi distribucije putem računalnih sustava, pribavljanje dječje pornografije preko računalnih sustava bilo za sebe ili drugoga, posjedovanje dječje pornografije u računalnom sustavu, nuđenje ili činjenje dostupnim dječje pornografije preko računalnog sustava te prenošenje ili distribuiranje dječje pornografije računalnim sustavom (Vejmelka, Brkić i Radat, 2017). Riječ je o štetnoj aktivnosti putem modernih tehnologija, gdje dolazi do kontakta u kojem je odrasla osoba ciljano odabrala dijete kao svoju žrtvu.

Online seksualno iskorištavanje može se definirati kao svako neželjeno seksualno ponašanje na bilo kojoj digitalnoj platformi. Ono može uključivati nespornu dijeljenje intimnog materijala poput slika i videa, iskorištavanje, prisilu i prijetnje te neželjenu seksualizaciju (Vejmelka i sur. 2022). Navedeni su samo neki od mogućih scenarija zlostavljanja i iskorištavanja djeteta online. Izloženost takvom obliku nasilja može ostaviti dugotrajne posljedice ali i one kratkotrajne, premda snažne, koje se nipošto ne smiju zanemariti.

Seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece može za posljedicu imati traume koje rezultiraju psihičkim problemima, posttraumatskim stresnim poremećajem, depresijom pa čak i suicidalnim mislima. Posljedice u konačnici utječu na cjelokupno psihičko, fizičko i emocionalno stanje žrtve. Neke od žrtava mogu biti pod povećanim rizikom koji uključuje razna rizična ponašanja poput samoozljeđivanja, zloraba sredstava ovisnosti i mnogih drugih. Nerijetko može doći i do dugih rizičnih učinaka koji zapravo produžuju sam ciklus zlostavljanja jer žrtve mogu imati kasnije poteškoće u razvijanju zdravih i kvalitetnih međuljudskih odnosa ali i problema u adekvatnom odgajanju vlastite djece (Denov, 2004).

Na razini obitelji koja je u riziku ima obilježja disfunkcionalnosti unutar same obitelji, samohrani roditelji, nasilje u obitelji, manjak roditeljskog nadzora kao i osobno viktimizirano iskustvo u užoj/široj obitelji (Cyr, Wright, McDuff i Perron, 2002; Assink i sur., 2019).

Posljedice seksualnog zlostavljanja može se prikazati i s pomoću klasičnog modela traumatogene dinamike spolnog zlostavljanja (Finkelhor i Browne, 1985) (Slika 2).

Slika 2. Model traumatogene dinamike spolnog zlostavljanja (prema Finkelhor i Browne, 1985.)

Model čine četiri povezana pojma. Prvi je traumatska seksualizacija koja predstavlja proces kroz koji dječju seksualnost kao rezultat zlostavljanja razvija na disfunkcionalan i razvojno neprimjeren način. Za posljedicu osoba može imati seksualne poteškoće u kasnijoj dobi ili pak seksualna ponašanja koja su problematična (Harshkowitz, 2014). Nakon toga se javlja osjećaj izdaje. On se javlja u vezi odnosa s počiniteljem kao i onima koji bi mogli primijetiti zlostavljanje ali ne reagiraju. Izdaju povezujemo s bespomoćnosti koja prelazi u kroničnu jer se zlostavljanjem i iskorištavanjem poništava osjećaj samoefikasnosti kod djeteta kao i njegovih želja te potreba. Nakon spomenutih dviju faza može doći do depresije i/ili suicidalnosti (Plunkett i sur., 2001). Kroz proces stigmatizacije koji uključuje osjećaj srama i krivnje, za posljedicu stvaraju negativnu sliku djeteta o sebi kao i vlastitoj vrijednosti. Djeca se vrlo često osjećaju krivima za to što se dogodilo, stide se i pojavljuje se osjećaj manje vrijednosti. Važno je razumjeti da žrtve seksualnog zlostavljanja u online okruženju često osjećaju upravo sram, krivnju pa i osjećaj nemoći. Žrtva ne može pobjeći od traumatskog iskustva, odnosno sjećanja ali i slika koje se mogu pojaviti na društvenim mrežama i internetu što dodatno otežava žrtvine napore da prijeđe preko doživljene traume i zlostavljanja. Prema Finkelhoru, jednim od tvorca modela traumatogene dinamike spolnog zlostavljanja, razumijevanje ovog modela ključno je u daljnjem pomaganju djetetu koje je doživjelo neki oblik spolnog zlostavljanja. Iako je prije svega ključna edukacija djece, koja bi uključivala prepoznavanje potencijalno opasne situacije te informiranje o tome kome se obratiti u slučaju opasnosti (Finkelhor, 2009). Kako bi se suzbilo seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece od iznimne su važnosti obrazovni programi koji će osvijestiti djeci opasnosti koje vrebaju i naučiti ih prepoznati sumnjivo ponašanje u virtualnom svijetu. Osim djece potrebno je educirati i roditelje o rizicima s kojima se njihova djeca mogu suočiti kao i alatima koji će im pomoći u zaštiti u online okruženju (Vejmelka i Jurinić, 2020). Svaka osoba pa tako i djeca, doživljavaju nasilje na svoj način, a posljedice mogu osjetiti u trenutku doživljenog seksualnog online zlostavljanja ali i nakon što je zlostavljanje završeno. Kako god bilo, ono predstavlja normalnu reakciju na proživljeno zlostavljanje i važno je zapamtiti da elektroničko nasilje može ostaviti jednake posljedice kao i svako nasilje koje se događa bilo kad, u bilo kojem trenutku i bilo kojem okruženju.

Kada dijete doživi neki oblik seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja putem interneta, nije rijetkost pojave predrasuda prema žrtvi. To može biti ozbiljan problem jer se umanjuje ozbiljnost problema i otežava se dobivanje podrške koja je djetetu potrebna. Najčešće predrasude koje se najčešće javljaju je okrivljavanje žrtve, odnosno stav da je žrtva sama izazvala nasilje svojim nepromišljenim ponašanjem online, neki ljudi ne doživljavaju

internetsko nasilje ozbiljno kao nasilje u stvarnom svijetu te se time umanjuje problem online zlostavljanja, mnogi vjeruju da je takav oblik zlostavljanja lako riješiti tako što bi žrtva trebala prestati koristiti internet i povući se s društvenih mreža, što je potpuno krivo jer se online seksualno zlostavljanje itekako može nastaviti i u stvarnom okruženju. Edukacija i širenje spoznaja o ovom obliku zlostavljanja mogu pridonijeti stvaranju sigurnijeg internetskog okruženja i omogućiti pružanje adekvatne pomoći žrtvama doživljenog nasilja.

PREVENCIJA ONLINE SEKSUALNOG ZLOSTAVLJANJA DJECE

Republika Hrvatska je u svom Kaznenom zakonu inkriminirala zlostavljanje i iskorištavanje djeteta na internetu. U članku 163. ovog zakona, propisano je iskorištavanje djece za pornografiju kao kazneno djelo, kao i upoznavanje djece s pornografijom prema članku 165., a prema članku 161. inkriminirano je mamljenje djece putem informacijskih tehnologija za zadovoljenje vlastitih spolnih potreba (Vejmelka i Jurinić, 2020).

Kazneni zakonu u Hrvatskoj propisuje da će svatko tko dijete upozna s pornografijom biti kažnjen novčanom kaznom ili kaznom zatvora. Predviđena kazna zatvora je do jedne godine. Nadalje, Zakon propisuje kaznu zatvora od jedne do pet godina svakome tko dijete snimi za izradu fotografija, videa pornografskog sadržaja te ako ga posjeduje, prodaje ili prikazuje takav sadržaj (Derenčinović, 2003).

S obzirom na to da je online okruženje sastavni dio mladih i djece u današnjem suvremenom dobu, potrebno je upoznati djecu s opasnostima koje vrebaju na internetu. Potrebno je objasniti djetetu pojmove poput online nasilnika i koje posljedice može proizvesti takvo ponašanje. Od velike je važnosti upozoriti dijete da sva pravila koja vrijede u stvarnom životu, odnosno okruženju, vrijede i online. Neprihvatljiva ponašanja uživo, jednako su neprihvatljiva i online (Mihaljević i Tukara Komljenović, 2023).

Prema Mihaljević i Tukara Komljenović, preporučuje se djetetu objasniti pravila korištenja interneta i elektroničkih uređaja, poput toga da se objasni djetetu da ne komunicira s nepoznatim osobama preko interneta niti da dijele svoje fotografije i videozapise s drugima. Poželjno je izgraditi odnos povjerenja između roditelja i djeteta i ne posezati za oduzimanjem uređaja već objasniti djetetu kako se nepoznate osobe mogu lažno predstaviti, ponuditi upoznavanje uživo

i zahtijevati slanje fotografija i video zapisa. Najvažniji korak u zaštiti djece je edukacija. Kao što već ranije navedeno, roditelji su polazišna točka u edukaciji djece. Od iznimne je važnosti naučiti djecu kako prepoznati sumnjive sadržaje i osobe na internetu, naučiti ih o važnosti zaštite osobnih podataka i da se podaci ne objavljuju javno, da ne dijele svoje fotografije s nepoznatim osobama, a ako dođe do online uznemiravanja, da djeca znaju kome se mogu obratiti za pomoć. Potrebno je voditi redoviti i otvoreni razgovor roditelja s djetetom o njihovim online aktivnostima, postaviti pravila o vremenu provedenom online, a roditelji mogu koristiti roditeljske kontrole za blokiranje neprimjerenog sadržaja te svakako praćenje aplikacija koje dijete koristi. Uz roditelje, značajnu ulogu u zaštiti djece na internetu imaju školski programi te medijska pismenost. Potrebno je djecu naučiti odgovornom ponašanju u digitalnom okruženju i kako prepoznati online prijetnju kroz edukacije u školama. Osim roditelja i učitelja, stvaranje sigurnog okruženja na internetu je svakako i zadatak same države. Države bi trebale donositi strože zakone koji će regulirati zaštitu djece koji bi uključivali bržu reakciju u slučaju prijavljenog seksualnog online zlostavljanja, strože kazne za počinitelje te svakako obvezati društvene mreže da uklone neprimjerene sadržaje sa svojih platformi s obvezom prijave ilegalnih aktivnosti. Sigurnost djece u online okruženju je u konačnici odgovornost i cijelog društva. Razne radionice i edukativni materijali mogu biti od velike pomoći u informiranju javnosti o ovom brzo rastućem problemu. U konačnici, zaštita djece zahtijeva veliki napor raznih dionika poput roditelja, škola, države i cjelokupnog društva. Kroz pravne mjere, edukaciju i podizanje svijesti može se stvoriti sigurnije internetsko okruženje.

Važnost teme za profesiju socijalnog rada

Tema seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece u online okruženju možemo smatrati novim problemom koji svoj porast bilježi zbog popularizacije interneta i raznih platformi, odnosno, društvenih mreža. Socijalni radnici imaju ključnu ulogu u pomaganju zlostavljanoj djeci.

Kako bi socijalni radnik mogao adekvatno odgovoriti na problem, potrebno je znanje o prirodi problema, poznavati pravne definicije, njegovu učestalost i prevalenciju te znakove i simptome. Uloga socijalnog radnika je prvenstveno prijavljivanje institucijama bilo kakav oblik zlostavljanja pa tako i seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece online. Nakon prijave potrebno je provesti ciljanu procjenu primjenom odgovarajućih instrumenata socijalnog rada. Zavisno od počinitelja kaznenog djela, struka može reagirati tako da centar procjeni ugroženost djeteta. Ako je potrebno može se žurno izdvojiti dijete iz obitelji ili ga se može uputiti na

različite oblike psihološke i terapijske pomoći ili druge vrste stručne pomoći i podrške (Dumbović, 2022). Ono što je važno imati na umu je da socijalni radnik prilikom kontakta mora spriječiti daljnju traumatizaciju djeteta te ono nikako ne smije doći u ponovni kontakt sa zlostavljačem. Ovakvi slučajevi mogu izazvati razne osjećaje kod socijalnog radnika, poput ljutnje, gađenja i užasa ali oni su normalni osjećaji koje socijalni radnik mora osvijestiti i znati adekvatno kontrolirati pogotovo bilo kakve negativne reakcije.

Ključna je profesionalnost u pristupanju ovom problemu i suradnja raznih stručnjaka koji mogu pridonijeti prevenciji seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece u online okruženju. Uz socijalnog radnika, bitno je uključiti razne aktere poput roditelja, odgajatelja, učitelja, širu zajednicu ali i samu djecu (Centar za zlostavljanu i nestalu djecu, 2018). Djelotvorna zaštita djece podrazumijeva jasno definirane korake, odnosno, da mi međusektorski pristup mogao funkcionirati, od iznimne je važnosti da svaki sektor tj, akter, znaju koje su točno njegove zadaće u postupanju. Važno je razvijati svijest o ovom problemu i poticati struku socijalnog rada u daljnjem istraživanju o ovom problemu koji još uvijek nije dovoljno prepoznat. Socijalni radnici ne samo da imaju važnu ulogu u intervenciji, već mogu doprinijeti smanjenju seksualnog zlostavljanja djece na internetu kroz edukaciju. Socijalni radnici mogu organizirati savjetovanja i radionice kako bi educirali roditelje i djecu o sigurnom korištenju interneta.

Uloga socijalnog radnika može uključivati podučavanje djece kako da prepoznaju opasnost na internetu, kako da zaštite svoje osobne podatke te kako da prijave ugrožavajući sadržaj ili kako da prekinu kontakt s opasnom osobom. Socijalni radnik isto tako može savjetovati i roditelja koji su sve mogući načini zaštite i nadzora online dječjih aktivnosti, kako postaviti sigurnosne mjere te značaj otvorene komunikacije s djetetom i njegovom vremena provedenog na internetu. Osim edukacija, socijalni radnici sudjeluju u sprječavanju online seksualnog zlostavljanja djece kroz suradnju s institucijama i organizacijama. Neke od aktivnosti koji su od velikog značaja su identifikacija djece u rizičnim situacijama, pružanje podrške, povezivanje s policijom kao i nevladinim organizacijama u slučaju online eksploatacije djece. Ako dijete doživi neki oblik seksualnog zlostavljanja na internetu, socijalni radnik u tom slučaju pruža emocionalnu podršku i psihosocijalnu pomoć, pomaže prijaviti slučaj nadležnim institucijama, a može i posredovati između škole, djeteta i roditelja kako bi se što brže i efikasnije osiguralo rješenje problema. Svakako je važno spomenuti donošenje politika u kojima mogu sudjelovati socijalni radnici gdje u suradnji s državnim institucijama i nevladinim organizacijama, mogu izrađivati smjernice za zaštitu djece u online okruženju. Mogu zagovarati donošenje strožih

zakona i aktivno sudjelovati u kampanjama za podizanje svijesti o važnosti ove teme. Djeca koja su žrtve seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja na internetu, trebaju imati osiguranu psihosocijalnu podršku koju pruža socijalni radnik. Ona bi trebala uključivati grupna i individualna savjetovanja kako za djecu tako i za roditelje, pomoć u ponovnoj integraciji u društvo i svakako rad na izgradnji mehanizama koji će pomoći u suočavanju s problemom. Stručnost socijalnih radnika može uvelike pomoći u smanjenju opasnosti na internetu te osigurati da djeca koriste internet na što sigurniji i odgovorniji način. Brzi razvoj tehnologije i komunikacija putem online platformi, zahtjeva brzu prilagodbu struke kako bi mogla ići u korak s počiniteljima kaznenog djela te pomoći djeci u stvaranju sigurnog online okruženja na koje svako dijete ima pravo.

Implikacije u praksi s djecom i mladima

Stručnjaci koji su u direktnoj praksi s djecom i mladima, trebaju biti adekvatno educirani kako bi razumjeli moguću problematičnost uporabe interneta i eventualne opasnosti koje postoje. Stručnjacima pa tako i socijalnim radnicima, trebali bi se osigurati treninzi s kojima bi mogli unaprijediti svoje vještine pomoću kojih bi mogli što kvalitetnije odgovoriti na zahtjeve u radu s djecom i mladima koji su žrtve seksualnog nasilja i iskorištavanja u internetskom okruženju. Socijalni radnik mora pratiti i poznavati digitalne alate koji mu mogu pomoći u njegovom radu s djecom i mladima. Naravno da naglasak ne može biti samo na struci socijalnog rada, već je potrebna suradnja i sustavno educiranje drugih pomažućih profesija poput socijalnog pedagoga, psihologa i učitelja. Ovakav način bi pridonio multisektorskom obliku suradnje.

Praksa socijalnog rada s djecom koje su žrtve online seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja zahtjeva pristup koji će uključivati psihološku podršku, pravnu zaštitu, prevenciju i edukaciju. Mogući izazovi se kojima se susreće socijalni radnik su obiteljska dinamika, trauma koju je dijete doživjelo, institucionalne prepreke i profesionalni stres. Uz adekvatne metode rada moguće je pružiti pomoć djetetu da se oporavi od traume i izgradi sigurniju budućnost.

Rad s djecom koje su žrtve ovog oblika zlostavljanja, može biti emocionalno iscrpljujuće za socijalnog radnika te je važno osigurati superviziju i timsku podršku kako bi se spriječilo preopterećenje. Etika i profesionalne granice su od velikog značaja kako bi se socijalni radnik što lakše nosio s izazovom. Djeca često ne prijavljuju doživljeno nasilje zbog straha ili srama, a ako se sumnja na seksualno zlostavljanje djeteta putem interneta, ključna je suradnja roditelja i škole te socijalnog radnika koji može prepoznati neke od znakova zlostavljanja poput

anksioznosti, promjena u ponašanju ili povlačenja u sebe. Socijalni radnik pruža emotivnu i psihološku podršku, koriste se raznim pristupima kako bi ojačali samopouzdanje žrtve i spriječili dugoročne posljedice. Prvi kontakt s djetetom je bitan radi procjene rizika i adekvatnog pružanja pomoći te daljnjeg pokretanja postupka za zaštitu djeteta. Važna je suradnja s policijom, sudovima i školama kako bi se osigurala sigurnost djeteta i procesuiranje počinitelja kaznenog djela zlostavljanja.

ZAKLJUČAK

Korištenje interneta i društvenih mreža ima niz prednosti poput odgojno-obrazovnih i društvenih ali može sadržavati i mnogobrojne opasnosti. Putem virtualnog okruženja koje nam omogućuje objavljivanje raznih privatnih sadržaja, vrlo lako može biti zlouporabljeno. Online okruženje zlostavljačima omogućava anonimnost i osjećaj sigurnost. Zlostavljač može lako pristupiti osobi i pokrenuti komunikaciju s njom nakon čega može doći do rizičnih ponašanja i izlagati žrtvu široj publici. Žrtva se osjeća bespomoćno jer ne može utjecati na širenje sadržaja. Premda online seksualno nasilje može imati neka obilježja seksualnog nasilja uživo, ono je ipak prvenstveno usmjereno na nasilje u virtualnom okruženju.

Seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece putem interneta može imati velike posljedice, kako za dijete, tako i za društvo općenito. Moramo biti svjesni kako je sigurnost djece prvenstveno u rukama roditelja i stručnjaka koji rade s djecom. Mnogi roditelji još uvijek nisu svjesni opasnosti koje vrebaju na internetu i društvenim mrežama. Roditelji nedovoljno kontroliraju vrijeme koje im djeca provode na internetu i nisu upućeni u sadržaj koji njihova

djeca pregledavaju, te tako zapravo postaju laka meta zlostavljača. Djeca i mladi koriste razne aplikacije za komunikaciju s drugima koje im omogućava dopisivanje u svako doba dana što predstavlja idealne uvjete za zlostavljača. Važno je napomenuti kako nisu samo djeca u opasnosti od internetskog seksualnog zlostavljanja. Žrtva može biti bilo tko. Metode zlostavljača kojima nastoje zadobiti povjerenje žrtve možda lakše uspijeva kod djece, ali i mladi te odrasli također mogu postati žrtve. Zlostavljači od djece najčešće traže pornografske materijale dok odrasle osobe češće ucjenjuju za novac pod prijetnjom objave eksplicitnog sadržaja ako ne pristanu na zahtjev. Ovim radom nastoji se ukazati na moguće seksualno online zlostavljanje koje može pogoditi kako djecu, tako i odrasle.

Razna istraživanja pokazuju zabrinjavajuće brojke djece i mladih koji su izloženi online seksualnom nasilju i iskorištavanju ali i rizičnim ponašanjima u online svijetu poput sekstinga i samo-generiranog materijala koji također mogu za posljedicu imati seksualno zlostavljanje i iskorištavanje. U takvom virtualnom okruženju djeca su izrazito ranjiva i izložena mogućim povredama svojih prava poput prava na privatnost. Seksualno nasilje putem tehnologija je namjerno nanošenje povrede djetetu. Cilj ponašanja je uznemiravanje djeteta, ucjena i iznuda te zadovoljenje vlastitih seksualnih potreba na štetu djeteta. Neki od najčešćih oblika online seksualnog nasilja nad djecom su „grooming“ ili vrbovanje, te „sextortion“ poznato kao seksualna iznuda i prisila. Oba oblika virtualnog nasilja mogu prouzrokovati velike i dugotrajne posljedice za žrtvu. Neke od posljedica uključuju psihičke probleme, depresiju, PTSP, suicidalne misli pa čak i pokušaje samoubojstva. Posljedice mogu biti prisutne tijekom cijelog života poput težeg uspostavljanja socijalnih i partnerskih odnosa, zlouporaba sredstava ovisnosti i mnogih drugih. Prilikom traženja razloga seksualnog zlostavljanja djece, konkretno pedofilije, teško je pronaći točnu i sveobuhvatnu teoriju pojave ovog fenomena. Neki autori poput Seta, navode hormonske uzroke i uzroke u središnjem živčanom sustavu koje pripisuje fiziološkom modelu. Prema istom autoru u kognitivnim teorijama uzrok pronalazi u učenju po modelu, dok Davison i Neale ističu važnost kliničkih promatranja u kojima pedofile opisuju kao osobe slabih socijalnih vještina koje karakterizira niska kontrola poriva.

Kako bi se zaštitilo dijete u online okruženju potrebna je edukacija djece, roditelja i okoline. Djeca ali i odrasli moraju biti svjesni opasnosti koje sa sobom donose internet i društvene mreže. Od iznimne je važnosti educirati djecu o rizicima komunikacije sa strancima online i kakve sve posljedice mogu nastati. Poželjna je gradnja odnosa povjerenja roditelja i djeteta kako ono ne bi imalo straha od kazne već da se dijete može obratiti osobi od povjerenja ako se zaista nađe u problematičnoj situaciji. Potrebni su obrazovni programi koji će osvijestiti djecu

i naučiti ih prepoznati sumnjiva online ponašanja kao i edukacije usmjerene na njihove roditelje koje će im pomoći spriječiti neželjene opasnosti interneta i kako da virtualno okruženje postane sigurnije mjesto za djecu i mlade. Osim roditelja i učitelja, stvaranje sigurnog okruženja na internetu je svakako i zadatak same države koje bi trebale donositi strože zakone koji će regulirati zaštitu djece koji bi uključivali bržu reakciju u slučaju prijavljenog seksualnog online zlostavljanja, strože kazne za počinitelje te svakako razviti nove tehnologije koje će neprimjerene sadržaje uklanjati sa svojih platformi s obvezom prijave ilegalnih aktivnosti kako bi se počinitelji zlostavljanja što prije pronašli i sankcionirali.

LITERATURA

1. Assink, M., van der Put, C. E., Meeuwssen, M. W., de Jong, N. M., Oort, F. J., Stams, G. J. J., & Hoeve, M. (2019). Risk factors for child sexual abuse victimization: A meta-analytic review. *Psychological bulletin*, 145(5), 459.
2. Bailey, S. L. (2019). Child pornography: Discourse, community, and criminalization.
3. Beran, T. i Li, Q. (2007). The Relationship between Cyberbullying and School Bullying. *Journal of student Wellbeing*, 1 (2), 15-33.
4. Burton, S., & Reid, J. (Eds.). (2017). *Safeguarding and Protecting Children in the Early Years*. Routledge.
5. Campbell, J., Poage, S. T., Godley, S., & Rothman, E. F. (2020). Social anxiety as a consequence of non-consensually disseminated sexually explicit media victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(9-10).
6. Cassidy, W., Faucher, C. i Jackson, M. (2013). Cyberbullying among youth: A comprehensive review of current international research and its implications and application to policy and practice. *School Psychology International*, 34 (6), 575-612.

7. Centar za nestalu i zlostavljaju djecu (2018). Priručnik. Preuzeto s: http://arhiva.cenzd.org/uploads/document/attachment/95/Prirucnik2_Seksualno_zlostavljanje.pdf
Pristupljeno: 12.2.2025.
8. Conte, J. R. (1994). Child sexual abuse: Awareness and backlash. *The Future of Children*, 4(2), 224.
9. Cortoni, F., Hanson, R. K., & Coache, M. È. (2010). The recidivism rates of female sexual offenders are low: A meta-analysis. *Sexual Abuse*, 22(4), 387-401.
10. Cloud, J., Bower, A., & Song, S. (2002). Pedophilia. *Time*, 159(17), 42-47.
11. Cyr, M., Wright, J., McDuff, P., & Perron, A. (2002). Intrafamilial sexual abuse: Brother–sister incest does not differ from father–daughter and stepfather–stepdaughter incest. *Child Abuse & Neglect*, 26(9), 957-973.
12. Davison, G., i Neale, J.M. (1999): Psihologija abnormalnog ponašanja i doživljavanja, 6. izdanje, Slap, Zagreb.
13. Denov, M. (2004). the long-term effects of child sexual abuse by female perpetrators. *Journal of Interpersonal Violence*, 19(10), 1137-1156.
14. Derenčinović, D. (2003): Dječja pornografija na Internetu – o kažnjivosti posjedovanja i virtualnoj dječjoj pornografiji Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 10, broj 1/2003, str. 3-25.
15. Dombert, B., Schmidt, A. F., Banse, R., Briken, P., Hoyer, J., Neutze, J., & Osterheider, M. (2016). How common is men's self-reported sexual interest in prepubescent children?. *The Journal of Sex Research*, 53(2), 214-223.
16. Dumbović, M. (2022). Seksualno zlostavljanje djece i posljedice na razvoj mozga. Završni rad. Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.
17. Enyedy, A., Tsikouras, P., & Csorba, R. (2018). Medical and legal aspects of child sexual abuse: a population-based study in a Hungarian county. *International journal of environmental research and public health*, 15(4), 701.
18. EUROPOL (2019). Internet organised crime threat assessment (IOCTA). Dostupno na: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2019>
19. Finkelhor, D. (2009). The prevention of childhood sexual abuse. *The future of children*, 19(2), 169-194.
20. Finkelhor, D., i Browne, A. (1985). The traumatic impact of child sexual abuse: A conceptualization. *American Journal of orthopsychiatry*, 55(4), 530-541.

21. Giumetti, G. W., Kowalski, R. M., Lattaner, M. R. i Schroeder, A.N. (2014). Bullying in the Digital Age: A Critical Review and Meta-Analysis of Cyberbullying Research Among Youth. *Psychological Bulletin*, 140 (4), 1073-1137.
22. Hershkowitz, I. (2014). Sexually intrusive behavior among alleged CSA male victims: A prospective study. *Sexual Abuse*, 26(3), 291-305.
23. Holt, T. J. (2011). *Crime online: Correlates, causes, and contexts*. Durham, NC: Carolina Academic Press.
24. <https://csi.hr/>
25. International Association of Internet Hotlines - INHOPE (2025). What is Child Sexual Abuse Material?
Preuzeto s: <https://www.inhope.org/EN/articles/child-sexual-abuse-material>
Pristupljeno: 11.2.2025.
26. Kazneni zakon, Narodne novine, broj 125/2011, 144/2012, 56/2015 i 61/2015 – ispravak.
27. Lenhart, A. (2009). Teens and Sexting: How and why minor teens are sending sexually suggestive nude or nearly nude images via text messaging. Pew Internet & American Life Project.
28. Mamula, M., (2023). *Seksualno nasilje nad djecom*. Ženska soba: Zagreb.
29. McAlinden, A. M. (2012). 'Grooming'and the Sexual Abuse of Children: Institutional, Internet, and Familial Dimensions. OUP Oxford.
30. McCabe, K. A. (2017). *Protecting Your Children Online: What You Need to Know About Online Threats to Your Children*. Rowman & Littlefield.
31. Mihaljević, K. i Tukara Komljenović, J. (2023). *Elektroničko seksualno nasilje nad i među djecom i mladima*. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.
32. Ministarstvo unutarnjih poslova (2018). *Zlostavljanje putem mobitela i interneta - suvremenih tehnologija*. Preuzeto s: <http://stari.mup.hr/13047.aspx>. Pristupljeno: 13.7.2024.
33. Ministarstvo unutarnjih poslova (2024). *Seksualno zlostavljanje i iskorištavanje*. Preuzeto s: <https://mup.gov.hr/online-prijave/online-prijava-zlostavljanja-djeteta-red-button/zlostavljanje-putem-interneta/seksualno-zlostavljanje-i-iskoristavanje/281700>
Pristupljeno 13.7.2024.
34. Ministarstvo unutarnjih poslova (2025). *Selfies, sexting, web kamere, iznuda, prisila*. Preuzeto s: <https://mup.gov.hr/online-prijave/online-prijava-zlostavljanja-djeteta-red->

[button/zlostavljanje-putem-interneta/selfies-sexting-web-kamere-iznuda-prisila/281702](https://www.mup.gov.hr/vijesti/obiljezavamo-medjunarodni-dan-prevenције-zlostavljanja-djece-i-medjunarodni-dan-djeteta/287379)

Pristupljeno: 11.2.2025.

35. Ministarstvo unutarnjih poslova (2021). Obilježavamo Međunarodni dan prevencije zlostavljanja djece i Međunarodni dan djeteta. Preuzeto s: <https://mup.gov.hr/vijesti/obiljezavamo-medjunarodni-dan-prevencije-zlostavljanja-djece-i-medjunarodni-dan-djeteta/287379>
Pristupljeno: 11.2.2025.
36. National Center for Victims of Crime (2019). Sexual Abuse. Preuzeto s: <https://victimsofcrime.org/?s=sexual+abuse>. Pristupljeno 13.7.2024.
37. O'Malley, R. L. & Holt, K. (2020). Cyber sextortion: An exploratory analysis of different perpetrators engaging in a similar crime. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(1-2), 258-283.
38. Plunkett, A., O'Toole, B., Swanston, H., Oates, R. K., Shrimpton, S., & Parkinson, P. (2001). Suicide risk following child sexual abuse. *Ambulatory Pediatrics*, 1(5), 262-266.
39. Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba (2019). Rezultati nacionalnog istraživačkog projekta "Društvena online iskustva i mentalno zdravlje mladih". Preuzeto s: <https://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/rezultati-nacionalnog-istrazivackog-projekta-drustvena-online-iskustva-i-mentalno-zdravlje-mladih/>
40. Quinn B. (2003): What drives pedophiles
<http://www.recordonline.com/archive/2003/01/12/bgpedoph>.
41. Raguž, A., Buljan Flander, G. & Boričević Maršanić, V. (2021). Uporaba modernih tehnologija kao rizik za seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece i adolescenata putem interneta. *Kriminologija i socijalna integracija*, 29(2), 226-247.
42. Ramljak, T. (2023). Seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece u digitalnom okruženju: implikacije za psihosocijalnu praksu. Završni rad. Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.
43. Richmond, S., Hasking, P., & Meaney, R. S. (2015). Psychological distress and non-suicidal self-injury: the mediating roles of rumination, cognitive reappraisal, and expressive suppression. *Archives of Suicide Research*, 21(1), 62-72.
44. Roje Đapić, M., Buljan Flander, G. & Galić, R. (2021). Seksualno zlostavljanje djece: Teorijsko-empirijski pregled i sustavna prevencija u Hrvatskoj. *Socijalne teme*, 1(8), 19-45.
45. Seto, M. C. (2009). Pedophilia. *Annual Review of Clinical Psychology*, 5, 391-407.

46. Socarides, C. W. (2004). A psychoanalytic classification of the paedophiliacs: two clinical illustrations.
47. Škrtić, D (2013). Mamljenje djeteta za zadovoljenje spolnih potreba uporabom informacijsko-komunikacijske tehnologije. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 34 (2), 1139-1170.
48. UNODC, "Global Report on Trafficking in Persons," United Nations Office on Drugs and Crime (2018). Dostupno na: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2018/GLOTiP_2018_BOOK_web_small.pdf
49. U.S. Department of Justice (2016). Grooming Office. Preuzeto s: <https://www.justice.vic.gov.au/safer-communities/protecting-children-and-families/grooming-offence>. Pristupljeno 13.7.2024.
50. Vejmelka, L., Brkić, G. & Radat K. (2021). Zlostavljanje i iskorištavanje djece u online okruženju: Analiza dokumentacije osuđenih počinitelja u probacijskom i zatvorskom sustavu u Hrvatskoj. Vol 6 No.1, 2021.
51. Vejmelka, L., Brkić, G. & Radat K. (2017). Dječja pornografija na internetu - obilježja osuđenih počinitelja. Izvorni znanstveni rad.
52. Vejmelka, L., & Jurinić, J. (2020). Terminologija i konceptualizacija seksualnog iskorištavanja djece na internetu. Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju, 28(1), 95-114.
53. Vejmelka, L. Matković, R. Rajter M & Ramljak, T. (2023). DeShame Croatia: Student Reactions and Consequences of Online Sexual Harassment in High Schools. 2023 46th MIPRO ICT and Electronics Convention (MIPRO), Opatija, Croatia, 2023, pp. 1501-1507, doi: 10.23919/MIPRO57284.2023.10159905.
54. Vejmelka, L., Rajter, M., Ramljak, T., Matković, R., Šokić, V., & Jurinić, J. (2022). deSheme Hrvatska: Predstavljanje preliminarnih rezultata deSheme istraživanja u Hrvatskoj, Centar za sigurniji Internet Osijek.
55. Vijeće Europe (2017). One in Five. Preuzeto s: <https://www.coe.int/t/dg3/children/1in5.asp>
Pristupljeno: 14.7.2024.
56. Wittes, B., Poplin, C., Jurecic, Q. & Spera, C. (2016). Sextortion: Cybersecurity, teenagers, and remote sexual assault. Center for technology innovation at Brookings.
57. World Health Organization (2006). World Health Report. Working together for health. Geneva: WHO.
58. Wolak, J., Finkelhor, D., Mitchell, K. J., & Ybarra, M. L. (2008). Online "predators"

and their victims: Myths, realities, and implications for prevention and treatment.
American psychologist, 63(2), 111-128.

59. Wolak, J., Finkelhor, D., Walsh, W. & Treitman, L. (2018). Sextortion of minors: Characteristics and dynamics. *Journal of Adolescent Health*, 62(1), 72–79
60. Zovkić, D. (2015). *Nasilje putem Interneta*. Završni rad. Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju.

PRILOZI

1. Slika 1. Burton Burton, S., i Reid, J. (Eds.). (2017). „Grooming“ u suvremenim tehnologijama.
2. Slika 2. Finkelhor, D., i Browne, A. (1985). Model traumatogene dinamike spolnog zlostavljanja.